

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שלח

גדלות מכח ההתנגדות

א' - מול ההתנגדות של הרוב - 1 | ב' - מול ההתנגדות של כולם - 3 | ג' - התנגדות לכולם - 4

משימת התאבדות

זה כמו לומר לאדם שיקפוץ מגג בנין בן עשר קומות, ויבטח בה; כך זה היה לכבוש את ארץ כנען. לכנעניים היו צבאות. לאחד ממלכיהם, מלך חצוה, היו שש מאות מרכבות ברזל. לנו, לעומת זאת, לא היו שום מרכבות. הם היו רומסים אותנו, מחסלים אותנו.

כך שכאשר המרגלים שבו ודיברו אל העם ואמרו שלא כדאי כעת לנסות להיכנס אל ארץ כנען באמצעות קרב, העם קיבל את דבריהם. רוב העם - לא כולם - אבל רובם קיבלו את טענותיהם. אחרי הכל - אחרי רבים להטות. בבית דין - הולכים אחר הרוב.

זוג עיקש

ואל תחשבו שליהושע וכלב היה קל ללכת נגד שאר המרגלים. אין ספק שאילו אנחנו היינו שם, גם אם היינו סבורים כדעת יהושע וכלב, היינו מתקפלים די מהר. גם אם היינו סבורים שאנחנו צודקים, אבל כוחו של הרוב, הרצון להרכין ראש בפני הרבים - הוא דבר שלא קל לעמוד בפניו.

ועם זאת, שני האנשים הללו, שני היחידים הללו, עמדו מול הרוב ונלחמו למען רצון ה'. הם נשארו איתנים מול הרוב, מול מתנגדיהם, ושמרו אמונים לרצון ה'. הם ידעו שהם לא נשלחו כדי לדווח על מה שראו ולא כדי ליעץ עצות, ושמשה רבינו הוא זה שצריך להחליט, על פי ה', מה לעשות כעת.

מנה כפולה

ומה היה פסק הדין של ה'? "וַיִּמָּצְאוּ הָאֲנָשִׁים... בַּמַּגֵּפָה לַפְּנֵי ה', וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְכָלֵב בֶּן יִפְתָּה חָיו מִן הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּם הַהֵם הַהֵלְכִים לְתוֹרַת ה' אֶת הָאָרֶץ" (שם לז-לח). שאר המרגלים מתו במדבר, ואילו יהושע וכלב נותרו בחיים.

אבל זה לא הכל. נכון שהם היו היחידים שנותרו בחיים וזכו להיכנס לארץ כנען, אבל בגמרא בבבא בתרא (קיא, ב) כתוב דבר נוסף. מה הפירוש שהם "חָיו מִן הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּם הַהֵם"? אומרים חז"ל שהם "חיו בחלקם", כלומר, אותו חלק בארץ כנען שאמור היה להיות של המרגלים - קיבלו אותו יהושע וכלב תחתם.

א' - מול ההתנגדות של הרוב

שנים מול עשרה

כאשר שנים-עשר המרגלים חזרו אל משה רבינו לאחר שתרו את ארץ כנען, עשרת המרגלים, שהיוו את הרוב, הגיעו להחלטה שיהיה זה בלתי אחראי להיכנס כעת לארץ כנען. הם הבינו כמובן שבסופו של דבר הקב"ה יעניק להם את הארץ; אבל לפתוח כעת במתקפה חזיתית על מדינה מבוצרת, מדינה עם ערים מלאות בתחמושת, עם חומות גבוהות, ולעמוד מול תושבים עוצמתיים - זו התאבדות.

אבל יהושע וכלב ידעו אחרת. הם ידעו שאין זה מתפקידם של המרגלים ליעץ עצות. "שלחו אותנו כדי לדווח על מה שראינו - יש להשאיר למשה רבינו להחליט, על פי ה', איך מתקדמים. אין זה מתפקידנו להשמיע את דעתנו האישית".

צריך לדעת שבאותה העת, יהושע היה צעיר יחסית. וגם כלב; גם הוא היה צעיר יחסית, ביחס לשאר המרגלים. הוא היה רק כבן ארבעים-ארבעים וחמש, בעוד ששאר המרגלים היו אנשים זקנים. והם גם היו יהודים מכובדים - "כָּלֵם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה" (במדבר יג, ג). ומעל הכל - הם היו הרוב. יהושע וכלב היו בעמדת מיעוט.

נאבקים על החיים

אין ספק שבדרכם חזרה מארץ כנען אל המדבר, התווכחו המרגלים ונזפו ביהושע וכלב: "מנין לכם העזות הזו? אתם הרי מיעוט בלבד. אתם שנים נגד עשרה, ואנחנו החלטנו לתת דיווח שלילי ולהזהיר את העם מפני הסכנות. האינכם רואים כמה חזקים הם יושבי הארץ, כמה מבוצרים עריהם? מנין לכם החוצפה הזו, ששני אנשים ילכו נגד רוב של עשרה?"

והם העלו טענות טובות. "לא אכפת לכם מהאומה? אתם רוצים להוביל את העם אל תוך מלכות? זו משימת התאבדות!"

שמא תאמרו - עכשיו שאתם כבר יודעים את סופו של הסיפור - "אבל מה עם בטחון? צריך לבטוח בה!"

להרוויח מאחרים

שמא תשאלו: מדוע הגיע להם חלק גדול יותר בארץ? לא מספיק להם החלק שלהם? למה שיקבלו הם את חלקם של אלו שלא הגיע להם לקבל את חלקם? די בכך ששאר המרגלים יפסידו את חלקם - מדוע שיהושע וכלב יקבלו יותר ממה שמגיע להם?

ואם תאמרו שזה היה קנס ועונש - עשרת המרגלים שדיברו סרה על הארץ נענשו בכך שחלקם נלקח מהם, וכדי להדגיש את עונם, מסתבר שאלו שדיברו בעד הארץ יקבלו את חלקם במקומם.

אבל יש כאן יסוד גדול בהרבה. כי למעשה, השכר הנוסף שקיבלו יהושע וכלב היה מדה כנגד מדה לנסיון שבו עמדו! ההתנגדות שבפניה עמדו הפכה את הניסון לקשה יותר - המצב הזה של שנים מול עשרה הפך את העמידה על עקרונותיהם למשימה קשה בהרבה. כל אחד מבין עשרת המרגלים היווה עבורם אתגר וכאב ראש נוסף, והיה קשה להם לעמוד מול הדמויות החשובות הללו.

מלחמה פנימית

ומדוע? כי אך טבעי הוא שאדם ירצה להסתדר עם אחרים, ולא לריב איתם ולעמוד לבדו נגדם. קל יותר להיכנע לרוב מאשר להיות מנודה חברתית. נמצא שהנושא אינו רק להילחם עם אחרים או להילחם למען מה שנכון - האדם צריך להילחם **נגד עצמו**, נגד הרצון ליישר קו גם כאשר הוא יודע שהצדק איתו.

ועם זאת, יהושע וכלב שמרו על מבט בהיר ועל נאמנותם למטרה שלשמה נשלחו, והתמידו בעמידתם מול ההתנגדות שבפניה ניצבו. ודוקא בגלל שהתנגדות זו היתה כה גדולה - לא שלושה, לא ארבעה, חמישה או ששה; עשרה! - לכן שכרם היה גדול יותר. הם נטלו את חלקם של מתנגדיהם, כי הם אלו שהפכו את הניסון לקשה בהרבה.

להעריך את ההתנגדות

זה נכלל ביסוד שלמדנו בפרקי אבות, במשנה: "לפום צערא אגרא" (ה, כג) - ככל שקשה יותר לאדם לעשות דבר מסוים, כך שכרו גדול יותר. ולכן, כאשר היחיד בוחר בטוב, כאשר מולו קיימת התנגדות, וההתנגדות היא גדולה, אזי הצעה הקושי, שבעמידה מולם - גדולים בהרבה, ולכן "לפום צערא אגרא" - כגודל הקושי, כך יהיה גודל שכרו.

ניקח לדוגמא בחור שגדל במשפחה שבה אחיו ואחיותיו הגדולים לועגים לו. הם אומרים לו: "אתה פנאטי", צוחקים עליו ומרפים את ידיו. וכשהוא מניח תפילין, הם עושים לו פרצופים.

אבל לא רק האחים והאחיות. לפעמים גם האבא אומר לו: "אם אתה כזה צדיק, למה אתה לא עושה כך וכך?" ככה זה, תמיד הם עושים שימוש בשמירת הדת שלו כמנוף להטיל עליו אשמה. "איך זה שבחור שומר מצוות כועס?" וכן כל מיני האשמות.

אין קשר לנושא

והנה עוד טענה שחביבה על אנשים כאלה, טענה המושמעת תמיד: "למה אתה לא לוקח על עצמך מטלות נוספות בבית? למה אתה לא עוזר יותר בבית? אתה עסוק כל הזמן בללמוד גמרא! לא כתוב בתורה שצריך לעזור, שצריך להיות בן אדם?"

והנה, אני לגמרי בעד שילדים יעזרו בבית. אני חושב שיש לדרוש מהילדים הרבה יותר מכפי שהם עושים היום. סיימת לאכול ארוחת בוקר - רחץ את הצלחת, הסכין והכף. תוציא את האשפה. וכן דברים נוספים. כמובן שילדים צריכים להשתתף במטלות הבית. אבל אני מדבר כעת על מצבים שבהם הדברים נאמרים כהכפשה זדונית במעטה צדקני של טענות על החרדים, למה הם לא עושים כך או כך.

מה בין ספסל לספסלי

אספר לכם סיפור. לפני שנים רבות שוחחתי עם קבוצה של יהודים אודות חשיבות הנושא של תמיכה בישיבות ובכוללים.

אחד האנשים שם ענה ואמר: "למה יש כל כך הרבה בני ישיבות? שיצאו החוצה ויעסקו במעשי חסד, במקום לשבת על ספסלי בית המדרש. איך אתם יכולים לשבת וללמוד כשיש אנשים נזקקים, אנשים שזקוקים לעזרה שלכם?"

אמרתי לו כך: "תסתכל החוצה דרך החלון על שדרות 'אושען פארקוויי'. אתה רואה שם אנשים יושבים על ספסלים ומשחקים שח-מט. הגד נא לי, האם אי פעם שאלת אותם למה הם יושבים כל היום ומשחקים שח-מט, במקום לצאת ולעשות חסד עם אנשים שזקוקים לכך?"

לא, הדבר מעולם לא עלה על קצה דעתך. רק כשאתה רואה בני ישיבה שיושבים ולומדים, רק אז אתה נזכר בכל מעשי החסד שצריך לגמול עם אחרים.

אז מה שמפריע לך זה לא שיושבים על ספסלי, אלא שיושבים על ספסלי בית המדרש.

האהוב ביותר

אבל לך תסביר את זה לאבא או לאחים של הבחור הזה. הם מציקים לו כל הזמן, ולא קל להחזיק את הראש מעל המים. אבל הבחור הזה עומד בכך. בחורים רבים עשו זאת. בישיבות יש בחורים רבים שהשיגו גדלות מכח ההתנגדות שבפניה ניצבו. ואלו הם האהובים מכל.

זהו אחד הלימודים מיהושע וכלב: "חַיִּי מִן הָאֲנָשִׁים" - הם זכו לחיים נוספים, לשכר נוסף, בעקבות אלו שהקשו עליהם את הניסון. אך זה לא היה דבר מקרי, אלא משום שההתנגדות מגדלת את האדם עד מאוד. המאבק הזה מחדד את מידותיו של האדם; ולכן אותו שכר שהפסידו המתנגדים - הולך למי שגדל דוקא מכח אותם מתנגדים.

ב' - מול ההתנגדות של כולם

מודל לחיקוי

והנה, גבורת הנפש הנדרשת כדי לעמוד מול הרוב, אינה דבר שמגיעה יש מאין - אלא נדרש לה מודל לחיקוי, דמות שאפשר להידמות אליו. ולשני האנשים הגדולים הללו, יהושע וכלב, היתה דמות מובחרת מאוד לחיקוי, אדם מההיסטוריה הלא כל כך רחוקה - הוא חי רק כמה מאות שנים לפנינו - שאת חייו הם למדו. אני מניח שהיתה זו דמות שעליה הם חשבו ודיברו לעתים קרובות.

ומי הוא זה? היה זה אברהם - אבי אומתנו. אבל הם לא התדמו אליו רק כאברהם אבינו; הם התדמו לאברהם **העברי**. הבה נקדיש דקה או שתיים כדי להסביר את הנקודה הזו.

יש מקום אחד בלבד בתורה שבו אברהם נקרא "עברי" (בראשית יד, יג), חז"ל התקשו בזה, כי גדולי אומתנו מעולם לא כונו בתואר זה. הרפורמים קוראים לעצמם "עברים" כי הם לא מודעים למשמעות המילה, אבל מי שמתמצא בתנ"ך יראה שיהודים לא כינו את עצמם "עברים". הגויים - כן, הם כינו יהודים בשם "עברים", ויהודי שדיבר עם גוי גם כן כינה את עצמו "עברי", כי כך הגויים אוהבים להתייחס אלינו. "עברי" הוא שם כללי לאדם שהגיע מעבר לנהר הפרת. בעיני אומות העולם היהודי אינו אלא אחד מתוך שבטים רבים שמוצאם מהעבר השני של נהר הפרת.

ומי הגיע מהעבר השני של הנהר? אנשים נבערים, נוודים, שאינם שייכים למעמד האצולה. היה זה אזור העולם שבו הערים לא נחשבו כמי שעומדות בנורמות של הציוויליזציה; בעיקר היו אלו עמים רועים, שהתניידו בהתאם לשטחי המרעה של צאנם ובקדם. כך שאצל הגוי, המילה "עברי" התייחסה לאנשים בני המעמד הנמוך, אומה של נוודים. כמו שאומרים באמריקה, אנשים שגרים 'בצד השני של פסי הרכבת'.

"עברי" מסוג אחר

ולכן צפה ועולה השאלה, הלא התורה אינה ספר של גויים - מדוע אם כן היא מכנה את אברהם בתואר "עברי"?

והתשובה שעונים חז"ל (בראשית רבה מב, ח) היא, שאמנם כלפי יושבי ארץ כנען אברהם נקרא "עברי" על שם שבא מהעבר השני של הנהר, אבל לתורה יש סיבה יותר מוצלחת לכינוי הזה. התורה מכנה אותו "עברי", כי הוא היה "עברי" עוד קודם שבא לארץ כנען. עוד בזמן שהיה בעבר ההוא של נהר הפרת, הוא כבר היה אדם שנמצא "בעבר השני".

העבר השני? של מה?

בעבר השני של העולם! "שכל העולם כולו מעבר אחד, והוא מעבר אחד".

ילד קטן ואבוד

כולם היו עובדי אלילים - כלומר, כל מי שאברהם הכיר. בארץ כנען היתה קבוצה קטנה של מאמינים, צאצאיהם של שם ועבר, שפעלו בעיר משלהם, עיר בשם "שלם", אבל אברהם לא ידע

דבר אודותם. הוא היה באור כשדים, לבדו, ילד קטן אחד בין עובדי האלילים.

הארכיאולוגים הקדישו זמן רב בחקירת אור כשדים - ששרידיה נמצאים במסופוטמיה (ארם נהריים), הממוקמת על יד המפרץ הפרסי - והם גילו שהיתה זו עיר המוקדשת לעבודה-זרה של 'אל הירח'. בעיר זו, כולם היו ספוגים ב'תורות' של העבודה זרה. האמהות והאבות עבדו אלילים, והילדים התחנכו בדרך זו מגיל אפס.

כך שגם בתוך משפחתו של אברהם הוא היה מהעבר השני, הוא היה אדם מנודה. כולם מכירים את הסיפוא אבל אני מספר אותו אף-על-פי-כן; כיצד תרח אבי אברהם עסק בממכר פסלים, ולפעמים הוא היה מבקש מאברהם בנו להשיג על החנות בהעדרו, למשך מספר דקות. עומד לו אברהם מאחורי הדלפק, ואל החנות נכנס אדם שמעוניין לרכוש, נניח, פסל המסוגל ללדת ילדים.

והנה, קשה היה לאברהם להרוס את הפרנסה של אביו. היתה זו דרך החיים של המשפחה, וזה גם היה מקור פרנסתם, אבל לאברהם היו רעיונות משלו.

מערכת אחת, בורא אחד

כילד קטן הוא החל להקשות קושיות על האלילים. הוא החל להצביע על האחידות של היקום, כיצד כל חלקי הבריאה פועלים בסינכרון. האינכם רואים שהשמש שולחת אלינו אנרגיה, וכיצד היא שואבת את הלחות מהימים, שהופכים לעננים, ואיך שהרוח מניעה את העננים, ואז כח המשיכה גורם למים לרדת?

כיצד נבראה מערכת זו? כיצד זה שכל הדברים הללו כה מסונכרנים? השמש נמצאת במרחק 151 קילומטר מכדור הארץ, ובכל זאת היא גורמת למים לעלות מעלה מקרקעית הים, והרוחות מנשבות על פני כל הארץ ונושאות את העננים אל פנים היבשה, והעננים מורידים את המים ארצה.

ולאחר שהמים יורדים ארצה, יש באדמה מכונות הנקראות 'זרעים', המסוגלות לקחת את המים הללו, ולהפוך אותם לדשא. מים הופכים לדשא. ואז באים פרות וכבשים והופכות את הדשא לעור וצמר. ולא רק עור וצמר מגיע כן, אלא גם מזון. הכל מגיע מכח מערכת זו.

אברהם אבינו ראה אפוא שיש בעולם הזה תכנון. תכנון עצום, עיצוב בלתי-יאומן. והוא ראה שהתופעות הללו מקיפות אותו מכל עבר. הוא הביט ובחן וחשב, וראה שהעולם כולו הינו מערכת אחידה ומסונכרנת. וזה הביא אותו למסקנה שיש משגיח אחד לעולם, שמנהל את כל ענייניו; עד שלבסוף הגיע ליסוד של "ה' אחד"! וזה אומר שכל אותם 'אלים' שסגדו להם כל מכריו, הכל תרמית אחת גדולה! מכרו להם שטר מזויף של אלים.

התעללות נוסח ארם נהריים

אז כשהלקוח ביקש פסל, אברהם אמר לו: "שמע נא ג'ק. מוטב שתשוב הביתה ותתפלל לה' אלקי השמים".

"ומיהו זה?" שאל האיש.

כולו! וזה היה השיא של ההיסטוריה שלו, כי היתה זו ההתנגדות הגדולה ביותר שעמדה מולו. דרגת האדם נבחנת במידה שבה הוא מצליח מול התנגדות. זהו הדבר שמפתח גדלות.

אך אברהם לא כופף את קומתו - למרות הסטריות וחרף הלעג והבזיונות - הוא דבק בדרכו; הוא לא נחלש בצדקותו, אלא הלך וגדל, הלך והתעלה כתוצאה מכך. זהו היסוד כאן! ככל שהאדם נאלץ לעמוד בפני מתנגדים רבים יותר, כך הוא גדל יותר ויותר.

וכך יגדל שכרו. "עד שבא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם" (אבות ה, ב). כל הנצחיות, כל העולם הבא שבני דורו יכולים היו לקבל אילו היו הולכים בדרכי הצדק, קיבל אברהם, כי הוא עמד איתן **חרף** התנגדותם. הם אלו שגרמו לעולם הבא שלו לגדול, כי התנגדותם היא זו שגידלה אותו.

וזוהי המעלה שיהושע וכלב למדו מאבי האומה - מי שדבק בצדקותו גם אל מול הרבים, זוכה להתעלות במעלות כל כך גדולות, עד שהוא זוכה אף ליטול מהאחרים את מה שהם היו יכולים לקבל. ולא רק בעולם הזה, לא רק בחלקם בארץ כנען, שזה עוד שום דבר. חלקו הנצחי הולך וגדל על ידי גבורת הנפש שלו, שעמה הוא ניצב אל מול הרוב המתנגד.

ג' - התנגדות לכולם

הדרך להצלחה

והנה, עלינו להבין שהנהגה זו של אברהם, לא להתרפס אל מול הרוב, הפכה לאחד הסמלים של אומתנו. באמצעות עמידה על עקרונותיו גם במחיר של "הוא מעבר אחד וכל העולם בעבר השני", לימד אותנו אברהם שבדרך כזו או אחרת - זוהי הדרך להצלחה אמיתית, לכל יהודי.

אבל זה נכון לא רק נגד הערכים וההשקפות של העולם מבחוץ המתנגד אלינו. זה חשוב, אבל זה רק חלק קטן מסיפור; כי גם בינינו לבין עצמנו, בין יראי ה', כדי להגיע רחוק, נדרשים אנו לעמוד בפני התנגדות. נכון, אם אתה רוצה להיות יהודי, יהודי פשוט, שלא מגיע להישגים גדולים מדי בחייו, אזי כל עוד אתה עושה את כל מה שכולם עושים, אתה שומר תורה ומצוות - הרי שלאחר מאה ועשרים אתה תזכה לשכר בעולם הבא; בהחלט. אבל אין זה אומר שהשגת בחיין את המירב.

בן עליה בודד

כדי להגיע להישגים, כדי לנסוק לגבהים - צריך האדם להיות 'יחיד'. אם אתה מבקש להשיג דברים גדולים, עליך לדעת שלעתים תאלץ לעמוד בדד. לפעמים תהיה כמו יהושע וכלב, שנים מול עשרה, ולפעמים זה עשוי להיות כמו אברהם אבינו - יתכן והתחושה תהיה שהעולם כולו ניצב בעבר אחד, ואתה ניצב בעבר השני. אבל מה שלא יהיה, זהו אחד היסודות של השגת הצלחה ועלייה בעיני ה'.

ומה היתה הדרך שהפכה את אברהם ל'יחיד'? מה היה התחום שבו הוא התעלה נגד העולם כולו?

אברהם התחיל להסביר בינתיים אביו חזר לחנות וראה את מה שבנו מעולל. "מה אתה עושה?!" צעק עליו. "אתה מבריא את הלקוחות! השתגעתי?" ונתן לו סטירה.

הו, סטירה זו היתה הישג! כי פירושה הוא שאברהם עומד בפני התנגדות. אהא! גדולתה של ההתנגדות! לא שההתנגדות היא גדולה, אלא שהיא מגדלת את האדם!

התעללות נוסח אמריקה

הכרתי נער שלמד גמרא בבית, ואמו נכנסה לחדר ונתנה לו סטירה - על כך שהוא לומד יותר מדי. היא היתה אמא אמריקנית, והיא לא רצתה שהוא יבזבז את זמנו על ה'שטיות' הללו.

הלכנו יחד, והוא סיפר לי את הסיפור. הוא הרגיש מדוכדך. אמרתי לו: "אתה מוכן למכור לי את הסטירה הזו? כמה אתה רוצה עליה?"

הוא חשב על הנושא, ולבסוף החליט שהוא לא מוכן למכור אותה. הוא היה חכם, כי הוא הלך וגדל בזכות התנגדות זו.

ניסיון קשה

וזה מה שקרה אצל אברהם. צריך להבין שאברהם עמד בפני קרב קשה. לעגו לו; והיה עליו ללחום תמיד את מלחמת השכל, מלחמת הרגשות. אל תחשבו שזה היה קל. גם לנער חכם, נער עילוי - לכל אחד קשה להתנגד לסביבה.

מה היה קורה למי שהיה נכנס כיום לקמפוס של אחת האוניברסיטאות, ומתחיל לנאום על הנושא של ה' אחד. הוא היה מושתק בצעקות, על ידי אנשים דוברי אנגלית רהוטה - ה'אינטלקטואלים' - שיגידו שהוא מיושן, שהוא לא עדכני.

"אבד הקלח על התיאוריות שהאיש הזה מציג, בדיוק כמו התיאוריה לפיה העולם שטוח", הם צוחקים עליו ולועגים לו. "זה הבל הבלים! עולם המדע כולו מקבל את האבולוציה, ללא יוצא מן הכלל".

העובדה שאתה יודע שהצדק איתך, אינה הופכת את המשימה לקלה. היא בלתי נוחה בעליל.

רוב של משוגעים

זה כמו להיכנס לבית משוגעים. לי זה אירע פעם. נאלצתי לבקר בן ישיבה שהיה מאושפז במוסד נפשי. הוא היה חולה, ורציני לבקר אותו. הגעתי לשם לאחר שעות הביקור, ושלחו מאבטח חסון שיתלווה אלי. כל דיירי המתקן הצביעו לכיווני וצחקו על הזקן שלי. באותם ימים אף אחד לא גידל זקן, ולכן הם צחקו עלי. אל תחשבו שזה לא הפריע לי. לרגע הרגשתי נחות. אבל אז אמרתי לעצמי שהם המשוגעים כאן, ואני הוא השפוי. אבל זה לא קל. זה לא נוח.

אבל אצל אברהם אבינו היו לא רק שלוש מאות משוגעים; היו אלפים שהתנגדו, שניסו להשתיק אותו. בכל מקום שאליו הלך הצביעו עליו וקראו: "הנה המטורף. לתרח יש בן שהשתגע".

שכר כולם

ולאברהם לא היה אף אחד שיעמוד לצידו. "כל העולם מעבר אחד, ואברהם מעבר אחד"! הוא עמד לבדו, ילד אחד מול העולם

והנה, איני בא לצמצם את גדלותו של אברהם אבינו לנושא אחד. שאני אדבר על גדלותו של אברהם, זה כמו נמלה שנושאת את עיניה אל הר גבוה, ומתארת את מה שהיא רואה בראש ההר. אבל אין כל ספק – וזאת אנחנו יודעים מפי המקורות – שזו היתה דרך החיים שבה צעד אברהם, ועל ידי כך השיג את כל השלמות.

הלעג נמשך

והנה, באותם ימים היתה זו מהפכה, ואברהם נאלץ לעמוד מול הרוב, אבל גם בימינו זה לא פשוט כל כך. זה אותו דבר בימינו.

נניח ויהודי, יהודי שומר תורה ומצוות, רוצה להידמות לאבינו אברהם. הוא רוצה להקדיש את חייו להבחנה בה' בבריאה. צר לי לומר, אבל אתה עשוי להיות בודד. זה לא קל; אפילו תלמיד חכמים עשויים להיות בדעה שזה לא נושא חשוב.

פעם אירחתי בביתי יהודי חשוב, לסעודת יום השבת. הוצאתי את הסחורה הישנה שלי, והתחלתי לדבר על התפוז. הלוקחות הוותיקים שלי כאן מכירים את נושא התפוז.

הוא הביט בי בנימוס. הוא מעולם לא שמע דיבורים מעין אלו; מעולם הוא לא פגש את זה. הוא אף פעם לא עיין בשער הבחינה בחובות הלבבות. אני בטוח שהוא עיין במסילת ישרים, בשערי תשובה. אולי הוא עיין גם בחובות הלבבות, אבל לא בשער הבחינה.

זה לא כל כך פשוט

אצל רוב ציבור שומרי התורה כיום נכנס הרעיון שכל הנושא הזה הוא מיותר. הם מבקשים להישען אך ורק על המושג של 'אמונה פשוטה'. "כל מה שצריך היום זה אמונה פשוטה", כך הם אומרים. כלומר, מספיק לומר 'אני מאמין', ואין צורך במשהו מעבר לכך.

אך החובות הלבבות (שער הבחינה) אומר שזו טעות. אמונה פשוטה היא דבר נפלא; אבל זה לא מספיק. אומרים לנו אפוא ליהודי שומר התורה שיש לו אמונה פשוטה: 'לא ולא! עליך ללכת ולקנות אמונה שהיא קצת יותר מ'פשוטה'.

ולכן, מכיון שהרוב יאמרו שזה לא חשוב, עליך לעמוד על המשמר לבל תיחלש מכח גישתם של הרוב. אפילו בישיבה ובכולל, אל תניח לגישה הכללית לצמצם אותך. כמובן שכל מה שצריך לעשות כדי להתחבר עמם, לדבר על הסוגיא, ללמוד בחברותא, בוודאי שצריך לנצל אותם. אבל מעבר לכך, כאשר אתה חפץ לעסוק בדברים שהם מעבר להשגתם, עליך לחיות את החיים שלך. כי יש הרבה מאוד מה להשיג, מעבר למדרגתם של חבריך לישיבה או לכולל. 'מבקש' אמיתי הולך מעל ומעבר למה שמקובל בקרב רוב הציבור שמסביבו.

העבר השני של המטבח

אשה המבקשת להשיג גדולה צריכה ללכת מעל ומעבר לשכנותיה. היא עומדת במטבח ומבשלת תפוחי אדמה עבור משפחתה, וחושבת: "איך יתכן שתפוחי האדמה הללו יהפכו לילדים?" זה באמת כך! כשילדיה אוכלים את התפודים הללו, הם מתהפכים בדרך נס לחומרים שבתוך הגוף. כן, כשרואים ילדה עם שיער ארוך, זה הגיע מתפוחי האדמה שהכינה עבורה אמה.

אברהם הוא זה שייסד את החכמה שאותה אנו מכנים 'בחינה' – אומנות זיהוי הבורא יתברך בתוך עולמו. מגיל צעיר ראה אברהם שהעולם הזה אינו שותק; הוא מדבר, הוא אומר בקול רם: "הביטו בי ותגלו את הבורא בכל חפץ טבעי ביקום".

אבל זה לא רק משהו חד-פעמי – לגלות שיש בורא. זוהי עבודת חיים! אברהם חשב לעצמו כך: "אם יש בבריאה כל כך הרבה עדויות המספרות על הבורא, מוכרח להיות שהבורא רוצה שאלמד אותן. לא רק שאבחין בו פעם אחת ואגלה שכל העולם טועה; לא, יש כאן תכלית הרבה יותר גדולה. התכלית היא לראות את הבורא יתברך תמיד".

סוגיא דתפוז

ולכן הוא לא עצר כאשר הוא גילה את ה'. "בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו". בהיותו ילד, הוא אמר: "מדוע צידה החיצוני של קליפת התפוז צבועה בכתום, בעוד שבצידה הפנימי היא חסרת צבע; האם זה קרה בטעות?"

זה כבר מספיק כדי להפיל את כל האוניברסיטאות וכל ספרי הלימוד. למה שחלקה הפנימי של הקליפה לא תהיה צבועה, ואילו החלק החיצוני יהיה חסר צבע? חישובו על כך. כבר אמרתי לכם פעם את התשובה. אבל עליכם להקדיש זמן כדי לחשוב על כך בעצמכם – כי זה מה שאברהם עשה. בכל פעם שהוא אכל תפוז הוא חשב על מי שברא את התפוז, הוא התבונן בחכמה שבקליפה, שבכל חלקי התפוז, ושבכיסוי המיץ הקטנים.

שלושים ושבע שנים של תפוזים

וכשהגיע לגלעינים הוא חשב לעצמו: "למה הגלעינים של התפוז הם מרים? הרי התפוז כולו מתוק וחמצמץ, בדיוק במידה הנכונה, ואילו הגלעינים מרים. מוכרח להיות שהסיבה שהם נבראו מרים היא כדי שלא יאכלו אותם אלא יזרקו אותם, וכך יצמח עץ חדש מתוך אותו גלעין".

כך בכל פעם שאברהם אכל תפוז – כשהיה בן שלוש וארבע וחמש וכן הלאה – הוא חשב על כך, והגיע להכרה יותר ויותר ברורה בבורא העולם.

כי ישנו מאמר נוסף: "בן ארבעים שנה הכיר את בוראו". ארבעים? ובמקור אחר כתוב ארבעים ושמונה. ארבעים ושמונה? אם הוא כבר גילה את האמת כשהיה בן ג', מה אירע בגיל ארבעים?

עבודת חיים

התשובה היא, שאברהם מעולם לא הפסיק לרדוף אחר הכרה עוד יותר ברורה בה'. זה לא היה רק חידוש שגילה בצעירותו, שאחר כך הונח בצד כדי להתחיל בעשייה של החיים, לעסוק בעבודת ה'. לא. זה היה העסק שלו בעבודת ה'. בכל יום הוא המשיך לחזור ולשנן את זה. אותם יסודות, וגם יסודות חדשים; אברהם הפך את הנושא הזה ל'תוכנית לחיים' – לראות את הקב"ה בתוך הטבע יותר ויותר, להאמין בה' יותר ויותר בכל יום ויום.

בכל מקום שאליו הביט אברהם אבינו – הוא ראה כוונת תכלית; הוא ראה עיצוב. עיצוב מדהים! עיצוב מתוחכם! והוא אף פעם לא הפסיק להסתכל, וזה קירב אותו יותר ויותר להשי"ת. על ידי ראיית מעשה ידי ה', היה זה כמעט כאילו הוא ראה את יד ה' בעולם.

בואו נהיה מעשיים

5 דקות של בחינה

בפרשת השבוע, יהושע וכלב זכו בחלקם של אלו שהתנגדו להם, בזכות עמידתם העיקשת מול הרוב. בכך הם הלכו בעקבות הדוגמא שהעניק להם אברהם אבינו, שעמד מעבר השני של העולם כולו ופרסם את האמונה בבורא עולם, וזכה ליטול את חלקם של כל בני דורו. גם בין שומרי התורה, אלו שבחרים להקדיש את חייהם ללמוד אמונה ובחינה, עשויים לעמוד בפני התנגדות. השבוע נקדיש בלי נדר 5 דקות מדי יום בלימוד שער הבחינה, בהתאם למה שלימד אותנו הרב מילר זצ"ל.

שאלה:

הנה לנו שאלה. יש פה אשה שמספרת שהיא ומשפחתה התקדמו לשלב שהם אינם מחזיקים רדיו ועיתונים. אה! תבוא עליהם ברכה! "עם זאת", הם אומרים, "אנחנו מרגישים רחוקים רגשית מה'. מה נוכל לעשות כדי לשפר את התחושות הללו, ולהתקרב על בסיס יותר קבוע?"

תשובה:

ובכן, אני מוכרח לומר לכם שבעולם הזה זה לא יהיה על בסיס קבוע. בעולם הזה התשוקה, השאיפה הזו, תימשך. ואחת המטרות של תשוקה זו היא לגרום לנו להכיר בכך שהעולם הזה אינו מקום מנוחתנו הסופי, כדי לרמז לנו על העולם הבא.

אבל אם אתם רוצים להתקרב אל ה' על בסיס קבוע, אזכיר נקודה שהשמטתי בשיחה היום, והיא, להתקרב ככל הניתן לחכמי התורה. אם אתם חסידים, תעברו דירה כמה שיותר קרוב לאדמו"ר; תעברו לבית שעל ידו. אם יש לכם אפשרות לרכוש את הבית הזה במחיר גבוה - זה שווה את זה. אם אתם בני ישיבה, תעברו ליד ישיבת מיה, והישארו שם. הישארו שם! התקברו לחכמי התורה ככל הניתן. אם יש צורך, בקשו מהתלמיד חכם לאפשר לכם לצחצח את נעליו, כדי להתקרב אליו. התקברו ככל הניתן, כי זה מה שמביא הרמב"ם להלכה (פ"ו מהלכות דעות ה"ב): "בו תדבק" - אתה רוצה להידבק בה? "הדבק בחכמים ובתלמידיהם".

יש להרחיב את הדיבור על הנושא הזה, אבל זהו תורף העניין בקצרה. נערה שרוצה להתקרב - שתמכור את כל מה שיש לה ותקנה לעצמה תלמיד חכם. או שתדאג שאביה יקנה לה תלמיד חכם. שווה למכור בשביל זה, "לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם" (פסחים מט, ב). אתה לא מוצא כאן תלמיד חכם? לך לירושלים. המחירים שם זולים יותר. אלא שהם לא יקחו אותך. לך לירושלים; יש שם תלמידי חכמים גדולים. יש לך עשר בנות. תציע לו סכום כסף גדול בעבור אחת מבנותיך.

איך זה מקרב את האדם לקב"ה - זאת לא אוכל להסביר כעת, כי זמננו קצר.

עומדת לה אשה זו במטבח, ולא מפריעה לה העובדה שאף אשה אחרת אינה חושבת את המחשבות הללו, שהשכנה לידה חושבת שאלו הם דברים של מה בכך. היא חושבת לעצמה: "כיצד מגיעים התפודים הללו לקרקפת? דרך זרם הדם. נס! הרי בתוך זרם הדם קיימים 'בסך הכל' כאלף חומרים שונים הנעים יחדיו; כולם נעים יחדיו ואינם מזהמים זה את זה. חומר אחד אינו מפריע לתפקודו של חברו".

וכשהדם מגיע ליעד הנכון, הוא משאיר שם חבילה המכילה בדיוק את מה שנצרך לאותו מקום. כשהוא מגיע לקרקפת הוא משאיר מעט שמן עבור שורשי השיער; זהו כימיקל מיוחד שהדם הביא מתפוח האדמה. והוא מביא גם קריאטין, משלוח של קריאטין. השליח מהדואר מצלצל בפעמון: "יש לי כאן משלוח של קריאטין עבור המקום הזה, עבור תא השיער הזעיר הזה".

וכך מתחיל לצמוח שיער ארוך; בין אם זה שיער שחור או בלונדיני, זה לא משנה. "איך זה יתכן?" היא חושבת לעצמה. "איך יתכן שתפוחי אדמה הופכים לשיער? הו, כי הקב"ה הוא הכימאי הגדול; הוא יודע איך לעשות את זה".

העבר השני של הרחוב

נתאר נא - הולך לו ילד ברחובות פלאטבוש, ומצמצץ בעיניו; והוא חושב לעצמו שכל מצמוץ רוחץ את העין. זה כמו מגב שמשות, זה רוחץ את העיניים בתמיסה מיוחדת המכילה חומר חיטוי רב-עוצמה.

בכל פעם שמצמצצים, אנחנו רוחצים את העיניים. נסו את זה. אילו מגבים נפלאים! כהרף עין - ניקית את העין. והילד הקטן הזה חושב על כך, על השרירים המעורבים בסגירת העפעף ופתיחתו. הוא חושב על מי שברא מכשיר כל כך עדין, המצאה כל כך מרהיבה. הוא פוסע ב'אושען פארקוויי' - ילד בודד אחד בתוך ההמון.

שכרו של הבודד

אבל לך תספר למישהו על המחשבות שעליהן אתה חושב. כמו אברהם אבינו, עליך להילחם נגד הרוב. גם הטובים שבהם, חיים כמצוות אנשים מלומדה. אבל אתה רוצה יותר מכך - אתה מתכוון להיות חלוץ ולבחון את העולם בדרך משלך, אתה לא תאפשר לגישה של החברה שמסביבך לעמוד בדרכך.

וזו תהיה גדולתך לעולם ועד. זה כל כך גדול עד ש"זכה נוטל חלקו וחלק חבריו בגן עדן" - אתה תזכה לא רק בחלקך אלא גם בחלקם של כל אלו שחולשותיהם הפכו את עבודת ה' שלך למורכבת יותר. כמו אברהם העברי ויהושע וכלב, אתה תמצא עוד ועוד חיים, עוד ועוד שכר, דוקא משום שנשאתר איתן אל מול הרוב.

שבת שלום ומבורך!